

ATCERAMIES

Vienam no agronomijas zinātnes pamatlicējiem Latvijā

Jānim Bergam – 150

(04.12.1863. – 25.12.1927.)

Symbolisks ir fakts, ka viens no mūsu dižākajiem agronomiem un lauksaimniecības zinātnes pamatlicējiem Latvijā profesors Jānis Bergs dzimis vienā gadā ar lauksaimniecības izglītību Latvijā – 1863. gada 4. decembrī Jelgavas apriņķa Zaļenieku pagastā. Agronoma izglītību J. Bergs ieguva Rīgas Politehnikuma Lauksaimniecības nodaļā laikā no 1884. līdz 1888. gadam un beidza to ar izcilību.

Pēc studiju beigšanas J. Bergs vairākus gadus strādāja Krievijā par muižu pārvaldnieku, bet 1895. g. atgriezās Latvijā un uzņēmās jaundibinātās Jelgavas lauksaimniecības biedrības priekšnieka vietnieka pienākumus un sāka rediģēt mēnešrakstu „Zemkopis”. Tai pašā gadā Jelgavā notika pirmā latviešu lauksaimniecības izstāde, kuras sarīkošanā J. Bergam bija lieli nopelni. Jaunais agronoms ar lielu drosmi laua ieradumu piena lopus novērtēt pēc eksterjera; tai vietā viņš uzstādīja jaunu un neierastu noteikumu – vērtēt tos pēc izslaukuma lieluma un piena tauku satura.

1897. g. J. Bergs devās uz Besarābiju, kur Grinoucu lauksaimniecības skolā pasniedza speciālos priekšmetus un vadīja izmēģinājumu nozari; pēc tam nomāja Ružģu muižu Lietuvā, bet 1901. g. atgriezās dzimtenē un izveidoja Bērzmuižas izmēģinājumu un praktisko darbu saimniecību. Viņš bija tās pirmais vadītājs (1901 – 1915). Kopš tā laika J. Bergs regulāri informēja par dažādu laukaugu šķirņu salīdzinājumiem, tā rosinot zemkopjus pievērsties izkoptu šķirņu audzēšanai.

Jānis Bergs stāvēja pie Latvijas augstskolas šūpuļa 1919. gadā, piedaloties augstskolas izveidošanas meta izstrādāšanā, kā arī Lauksaimniecības fakultātes (LF) izveidošanā. Profesors bija LF pirmais dekāns, kā arī Augkopības katedras (darbību sāka 1919./1920. studiju gadā) organizators un tās pirmais vadītājs (1919 – 1927). Jānis Bergs lasīja lekcijasursos „Īpatnējā augkopība”, „Laukkopība” un „Saimniekošanas mācība”. Tai pašā laikā prof. J. Bergs noorganizēja un vadīja Lielplatones, bet vēlāk arī Vecauces (1921 – 1926) izmēģinājumu un praktisko darbu saimniecības.

Profesors J. Bergs daudz strādāja arī praktiskajā agronomijā, bija viens no laukaugu selekcijas un sēklkopības pamatlicējiem Latvijā. Jau strādādams Bērzmuižā, viņš izveidoja vienu lauku pupu, vienu vīķu un divas auzu šķirnes. Arī Vecaucē viņš turpināja darboties selekcijā un izaudzēja divas ziemas rudzu šķirnes (no tiem vieni ir ‘Vecauces rudzi’), trīs auzu un divas kartupeļu šķirnes. J. Bergs uzskatīja, ka Latvijā ar labiem panākumiem var audzēt arī līdzīgos apstākļos izveidotas ārzemju šķirnes, kas tomēr dod labāku rezultātu, salīdzinot ar neizkoptām vietējām šķirnēm. Viņš izplatīja Latvijā Petkusa rudzus un Silēzijas kartupeļus, sāka audzēt zālaugus tīrumos un paplašināja sakņaugu audzēšanu.

Šķirņu sējumi Latvijā paplašinājās un 1920. gadu sākumā radās nepieciešamība pēc speciālās augkopības un selekcijas literatūras. Par pirmo mācību grāmatu latviešu valodā kļuva J. Berga sarakstītā „Īpatnējā augkopība” trīs daļās. Tajā aprakstīta biežāk sastopamo, kā arī perspektīvo kultūraugu audzēšana un sēklkopība. Vēl profesors uzrakstījis grāmatas „Laukkopība” divās daļās un „Saimniekošanas mācība”, kā arī vairāk nekā 300 rakstus par lauksaimniecības jautājumiem, pieskaroties arī lauksaimniecības izglītības nepieciešamībai un norādot, ka „mūsu lauksaimniekiem vajaga tos dēlus, kurus tie izraudzījuši par savu saimniecību mantiniekiem, sūtīt ... lauksaimniecības skolās”.

Pārmērīgais darbs sagrauca prof. J. Berga veselību un pāragri noveda viņu kapā. Laikraksts „Brīvā Zeme” (17.01.1939.) raksta: „... tā strādāt varēja tikai cilvēks, kas apveltīts ar neparastām darba spējām. Darbā profesors Bergs ielika visu sirdi un dvēseli un bija stingrs ne vien pret sevi, bet arī no citiem prasīja augstu pienākuma apziņu. Tai pašā laikā viņam piemita jauks humors. Vienkāršs, katras ārišķības pretinieks, sirsnīgs, taisns un noteikts, stingras gribas un pienākuma cilvēks – tāds profesors Jānis Bergs arvien paliks atmiņā saviem laikabiedriem”.

Lauksaimniecības fakultātes vārdā, profesore Zinta Gaile